

Pembelajaran Konsonan Arab Mengikut Pelat Bahasa Melayu

Nik Mohd Rahimi
nrahimi@ukm.my
Fakulti Pendidikan
Universiti Kebangsaan Malaysia

Harun Baharudin
harunbaharudin@ukm.my
Fakulti Pendidikan
Universiti Kebangsaan Malaysia

Ghazali Yusri
gy_ar@yahoo.com
Akademi Pengajian Bahasa
Universiti Teknologi MARA

Kamarul Shukri Mat Teh
kamarul@udm.edu.my
Fakulti Pengajian Komtemporari Islam
Universiti Darul Iman Malaysia

Mohamed Amin Embi
m.amin@ukm.my
Fakulti Pendidikan
Universiti Kebangsaan Malaysia

Abstrak

Susunan alfabet konsonan bahasa Arab sekarang, iaitu [..... ا ب ت ث] tidak mengikut konsep ansur-maju (dari mudah ke sukar) kepada pelajar Melayu sebagaimana yang disarankan dalam teori pendidikan. Misalnya, huruf konsonan tha [ث] ialah konsonan yang sukar kepada pelajar Melayu kerana konsonan ini tidak ada dalam bahasa Melayu, tetapi konsonan ini berada di awal susunan alfabet Arab. Justeru kajian ini bertujuan menyusun huruf konsonan Arab mengikut pelat bahasa Melayu bagi tujuan pembelajaran. Manakala objektif kajian ini adalah untuk mengenal pasti tahap kefasihan pelat bahasa Melayu menyebut huruf konsonan Arab, dan menyusun huruf konsonan Arab mengikut kefasihan pelat bahasa Melayu. Kajian ini dijalankan di pusat prasekolah dan responden yang terlibat dalam kajian ini terdiri daripada murid prasekolah berumur enam tahun. Pemilihan responden ini berasaskan mereka sedang berada di peringkat permulaan pembelajaran bahasa Arab. Kajian ini menggunakan satu set ujian sebutan konsonan Arab berasaskan kaedah al-Khalil. Kaedah ini telah digunakan oleh al-Khalil untuk menyusun sebutan Arab dari bunyi rongga rengkung hingga bunyi dua bibir. Hasil ujian dinilai oleh dua penilai yang pakar dalam bidang tajwid dan tarannum. Hasil kajian menunjukkan 12 konsonan berada pada tahap sederhana fasih dan satu konsonan berada pada tahap tidak fasih, manakala selebihnya berada pada tahap fasih. Hasil kajian juga menunjukkan huruf wau [و] ialah huruf yang paling tinggi skor sebutan, dan huruf ghain [غ] ialah yang paling rendah skor sebutan. Oleh itu, disarankan hasil susunan konsonan

Arab dalam kajian ini digunakan untuk tujuan pembelajaran bahasa Arab di sekolah-sekolah di Malaysia.

Katakunci: pembelajaran bahasa Arab, pemerolehan bahasa kedua, huruf konsonan Arab, murid prasekolah, kemahiran membaca

Learning The Arabic Consonants Through Malay Accent

Abstract

The current Arabic alphabetical order [..... ا ب ت ث] does not comply with the 'easy to difficult concept' for the Malay students as suggested in the education theory. For instance, alphabet 'tha' [ث] is considered difficult to the Malay students because the alphabet does not exist in the Malay alphabet consonant, whereas this alphabet is in the early part of the Arabic alphabetical order. Therefore, the aim of this study is to rearrange the Arabic consonants according to the Malay accent for learning purposes. The objectives of this study are to: (a) identify the fluency level of Arabic language consonants; and (b) rearrange the Arabic consonants according to the fluency of Malay accent. This study was carried out at the preschool centers deploying six-year-old children who have just started learning Arabic language. The instrument in this study was a set of pronunciation test based on al-Khalil Method. The pronunciation test was evaluated by two experts in 'tajwid' and 'tarannum' disciplines. The findings showed 12 consonants were found to be at the moderate level of fluency, and one at the weak level, and the rest at the high level. The findings also showed that the highest mean score is the alphabet [ج], and the lowest score is alphabet [غ]. Therefore, this study suggests the identified Arabic alphabetical order to be used in teaching of the pronunciation of Arabic language in Malaysian schools.

Keywords: Arabic language learning, second language acquisition, Arabic consonants, preschool children, Arabic language reading skills.

Pendahuluan

Pembelajaran konsonan ialah salah satu unit pembelajaran dalam pembelajaran bahasa. Seseorang pelajar sebelum belajar membaca akan diperkenalkan dengan huruf-huruf konsonan terlebih dahulu. Setelah mereka kenal dan dapat menyebutnya dengan baik, barulah mereka diperkenalkan dengan perkataan atau suku kata. Demikianlah juga yang menjadi tradisi proses pembelajaran bahasa Arab apabila tiba pada kemahiran membaca. Pada peringkat permulaan pembelajaran bahasa Arab, penguasaan sebutan konsonan Arab perlu ditekankan, kerana tanpa penguasaan yang baik, akan membawa kepada kesalahan sebutan, dan seterusnya akan terjadi perubahan pada makna perkataan. Sebagai contoh perkataan bahasa Arab [رقد] memberi erti makna 'tidur', tetapi sekiranya tersilap daerah sebutan (makhraj) dengan daerah sebutan [ك] dengan menyebut [ركد], ia memberi erti makna 'tidak bergerak'. Inilah yang berlaku pada zaman Abu al-Aswad, iaitu ramai

antara orang bukan Arab tersalah sebutan semasa membaca, dan seterusnya menyebabkan beliau telah memulakan proses penandaan huruf Arab (al-Makhzumiy, 1986, hlm.57).

Latar Belakang Kajian

Susunan huruf bahasa Arab pada masa sekarang berdasarkan urutan alfabet alifbaiyy (ألفبائي), iaitu disusun mengikut bentuk aksara yang sama [ا، ب، ت، ث، ج، ح، خ، د، ذ، ر] (ألفبائي), iaitu disusun mengikut bentuk aksara yang sama [ا، ب، ت، ث، ج، ح، خ، د، ذ، ر، ز، س، ش، ص، ض، ط، ظ، ع، غ، ف، ق، ك، ل، م، ن، و، هـ، ي]. Susunan ini tidak mengikut urutan daerah sebutan sebagaimana yang disusun oleh al-Khalil (al-Makhzumiy, 1986, hlm.57) bermula dari daerah sebutan rongga rengkung hingga daerah sebutan bibir. Bagi orang Arab, urutan mengikut bentuk aksara tidak menjadi masalah apabila mereka mula belajar konsonan, kerana semua huruf konsonan itu sudah menjadi lazim kepada mereka, iaitu tiada yang sukar. Namun bagi orang bukan Arab, urutan mengikut bentuk aksara ini tidak begitu sesuai, kerana susunan ini tidak mengikut konsep ansur maju dari mudah ke sukar, iaitu ada konsonan yang asing terletak pada awal urutan, padahal huruf itu tidak ada dalam bahasa Melayu. Misalnya, huruf [ث] berada pada urutan keempat dalam susunan berkenaan [.....، ث، ت، ب، ا]. Dengan itu, pelajar Melayu akan mengambil masa yang panjang sedikit untuk menguasainya. Penyusunan ini perlu dilihat dalam konteks kepelbagaian strategi pengajaran dan pembelajaran yang boleh berubah mengikut budaya dan etnik sesuatu tempat (Kamarul Shukri et al. 2009, hlm.6).

Konsep ansur maju ini ialah salah satu dari unsur teori pembelajaran kognitif (Sulaiman Ngah Razali, 1997, hlm.91). Konsep ini menganjurkan pembelajaran dimulakan dengan perkara-perkara mudah terlebih dahulu kepada pelajar berbanding perkara yang sukar. Sebagai contoh, dalam disiplin ilmu matematik, pelajar perlu belajar proses 'tambah' terlebih dahulu sebelum proses 'darab', kerana proses 'tambah' ialah lebih mudah berbanding proses 'darab'. Konsep ini perlu diberi penekanan, kerana konsep ini ada kaitan dengan motivasi pembelajaran bahasa kedua. Sekiranya pelajar mempelajari apa yang sukar dahulu berbanding yang mudah, dikhuatiri akan menjejaskan motivasi pelajar untuk belajar bahasa asing. Mengikut Ainol Madziah Zubairi dan Isarji Hj Sarudin (2009, hlm.73), motivasi memberi sumbangan kepada peningkatan pembelajaran bahasa asing.

Begitu juga dengan pembelajaran konsonan, pelajar perlu menguasai huruf yang lebih dekat dengan konsonan bahasa Melayu berbanding konsonan yang asing kepada bahasa Melayu. Inilah yang terjadi kepada pelajar Melayu yang mula belajar konsonan Arab mengikut susunan alfabet alifbaiyy (ألفبائي), iaitu mereka terpaksa belajar menguasai huruf konsonan yang sukar direlatifkan kepada mereka berbanding huruf konsonan yang mudah. Inilah antara tujuan utama kajian ini, iaitu untuk menyusun huruf konsonan Arab mengikut pelat bahasa Melayu bermatlamatkan urutan mengikut konsep ansur maju.

Pernyataan Masalah

Setiap huruf konsonan Arab mempunyai daerah sebutannya yang tersendiri yang berlainan antara satu konsonan dengan konsonan yang lain. Daerah sebutan, secara mudahnya, ialah tempat tertahan angin keluar dari dalam paru-paru ke luar mulut. Sebagai contoh konsonan [ج], tempat angin tertahan pada organ sebutan ialah bibir mulut. Justeru daerah sebutan bagi [ج] ialah organ bibir (Kamarulzaman Abd. Ghani & Nik Mohd Rahimi, 2000, hlm.68). Oleh yang demikian, semasa konsonan ini dibunyikan daerah sebutan itu berfungsi untuk menahan bunyi. Sekiranya tersalah daerah sebutan, konsonan lain akan terlafaz dan akan menyebabkan silap faham kepada pendengar.

Masalah kesilapan daerah sebutan adalah perkara yang biasa berlaku dalam pembelajaran bahasa kedua. Ini adalah kerana pelajar bahasa kedua sering terpengaruh dengan sebutan bahasa ibunda. Antara bahasa ibunda dengan bahasa kedua, biasanya terdapat bunyi konsonan yang berbeza, iaitu ada konsonan bahasa kedua yang tidak ada dalam bahasa ibunda. Konsonan yang tidak ada dalam bahasa ibunda akan memberi masalah untuk pelajar bahasa kedua menguasainya. Sebagai contoh konsonan bahasa Melayu 'p' tidak ada dalam bahasa Arab. Bila orang Arab mempelajari bahasa Melayu, mereka akan mengalami masalah untuk menguasai sebutan yang betul untuk konsonan berkenaan. Pada peringkat permulaan mereka akan menggunakan konsonan yang paling hampir dengan konsonan berkenaan, iaitu 'f' atau 'b'.

Berdasarkan kajian perbezaan daerah sebutan antara bahasa Melayu dan bahasa Arab, terdapat enam persamaan antara daerah sebutan bahasa Arab dengan bahasa Melayu (Kamarulzaman Abd. Ghani & Nik Mohd Rahimi, 2000, hlm.68), iaitu glotis, langit lembut, langit keras, gusi dan langit, gigi, dan dua bibir. Manakala dari sudut perbezaan daerah sebutan antara kedua bahasa ini pula, terdapat dua organ sebutan bunyi Bahasa Arab yang tidak digunakan dalam bahasa Melayu, iaitu rongga rengkung dan anak tekak atau epiglotis. Kedua-dua organ ini digunakan untuk mengujar bunyi bagi huruf [ع] [ح] [خ] [غ] [ق] .

Perbezaan sebutan ini akan membawa kepada kesukaran untuk mengujar sebutan yang tiada dalam bahasa ibunda, terutama sekali kepada murid prasekolah. Ini adalah kerana apabila mereka masuk ke kelas prasekolah, mereka akan diperkenalkan dengan huruf Arab ketika belajar bahasa Arab dan ilmu tajwid. Sebelum ini, mereka hanya terdedah kepada bunyi bahasa Melayu daripada persekitaran, iaitu dari ibubapa dan masyarakat sekeliling. Justeru apabila mereka mulai belajar bahasa Arab atau belajar sebutan al-Quran al-Karim, mereka mengalami kesukaran untuk menyebut huruf konsonan Arab, terutama sekali huruf konsonan Arab yang tiada dalam bahasa Melayu.

Daerah Sebutan Bahasa Arab dan Bahasa Melayu

Terdapat sebelas daerah sebutan dalam bahasa Arab, iaitu daerah pita suara, daerah rongga rengkung, daerah awal tekak, daerah anak tekak, daerah langit lembut, daerah langit keras, daerah gusi, daerah gusi hadapan, daerah gigi, dan daerah dua bibir

(Kamarulzaman Abd. Ghani & Nik Mohd Rahimi, 2000, hlm.68). Daerah-daerah ini mengeluarkan bunyi-bunyi bahasa Arab yang berlainan antara satu sama lain.

Daerah pita suara mengeluarkan bunyi konsonan [ء] dan konsonan [هـ]. Daerah rongga rengkung mengeluarkan bunyi konsonan [ح] dan [ع]. Daerah awal tekak mengeluarkan bunyi konsonan [خ] dan [غ]. Daerah anak tekak mengeluarkan bunyi konsonan [ق]. Daerah langit lembut mengeluarkan bunyi konsonan [ك]. Daerah langit keras mengeluarkan bunyi konsonan [ي], [ج] dan [ش]. Daerah gusi mengeluarkan bunyi konsonan [س], [ص], dan [ز]. Daerah tepi lidah dan geraham [ض]. Daerah gusi hadapan mengeluarkan bunyi konsonan [د], [ط], [ت], [ر], [ل] dan [ن]. Daerah gigi mengeluarkan bunyi konsonan [ث], [ذ] dan [ظ]. Daerah sebutan antara gigi atas dan bibir bawah mengeluarkan konsonan [ف]. Daerah dua bibir mengeluarkan bunyi konsonan [ب] [م] [و] (Kamarulzaman Abd. Ghani & Nik Mohd Rahimi, 2000, hlm.68).

Terdapat tujuh daerah sebutan dalam bahasa Melayu, iaitu glotis, langit lembut, langit keras, gusi dan langit keras, gusi, gigi, dan dua bibir. Daerah glotis mengeluarkan bunyi konsonan [h]. Daerah langit lembut mengeluarkan bunyi konsonan [k] [g] [ng] dan [k]. Daerah langit keras mengeluarkan bunyi konsonan [ny] [y] dan [j]. Daerah gusi dan langit keras mengeluarkan bunyi konsonan [z] dan [c]. Daerah gusi mengeluarkan bunyi konsonan [t] [d] [s] [r] [L] [n]. Daerah gigi mengeluarkan bunyi konsonan [f] dan [v]. Daerah dua bibir mengeluarkan bunyi konsonan [b] [p] [w] dan [m] (Kamarulzaman Abd. Ghani & Nik Mohd Rahimi, 2000, hlm.68).

Huruf-huruf konsonan Arab yang keluar dari daerah sebutan yang sama dengan Melayu tidak begitu menjadi kekangan kepada pelajar Melayu untuk menguasainya. Antaranya ialah: [د] [ت] [ز] [ي] [ك] [و] [م] [ب] [ن] [ل] [ر] dan [س]. Akan tetapi huruf-huruf yang berbeza daerah sebutan akan menjadi kekangan untuk pelajar Melayu, terutama sekali kepada kanak-kanak prasekolah untuk menguasainya. Antaranya ialah: huruf [ع] [ح] [خ] [غ] [ق].

Kanak-kanak belajar menyebut konsonan dengan bergantung penuh kepada keupayaan pendengarannya. Kanak-kanak akan mendengar penuh perhatian pada sumber suara dan pada peringkat permulaan mereka tidak berani untuk menyebut terlebih dahulu sehingga mereka pasti dengan bentuk bunyi suara berkenaan. Setelah mereka yakin dengan bentuk bunyi, barulah mereka cuba-cuba menyebut bunyi itu. Oleh itu, untuk memberi keyakinan kepada mereka menyebut perkataan atau ayat, mereka perlu dilatih mendengarnya berulang-ulang kali. Dengan mendengarnya berulang-ulang kali, mereka akan mencuba-cuba menyebutnya semula.

Hal ini berlaku kepada semua kanak-kanak dalam mendengar bunyi bahasa, termasuk murid-murid prasekolah yang belajar bahasa Arab atau ilmu tajwid. Menurut Muhammad Solahuddin (1997) pembelajaran huruf konsonan Arab dalam ilmu tajwid memang terdapat masalah pengujaran konsonan, walaupun dalam kalangan pelajar Arab itu sendiri, terutama bila mereka didedahkan dengan aksara-aksara tulisan huruf-huruf konsonan Arab. Hal ini berlaku pada huruf konsonan yang mempunyai sifat yang hampir sama, [س] dan [ش], [ت] dan [ط] dan beberapa huruf konsonan yang lain-lain.

Perkara ini akan menjadi lebih bermasalah kepada murid prasekolah yang bukan Arab bila didedahkan dengan aksara-aksara tulisan Arab ketika belajar Bahasa Arab atau ilmu tajwid. Ini adalah kerana mereka tidak biasa mendengar huruf-huruf konsonan Arab yang tidak ada dalam bahasa Melayu, seperti konsonan [ق] , [ض] , [ص] dan beberapa huruf yang lain lagi. Sifat huruf-huruf ini ialah tafkhim dan sifat tafkhim tidak ada dalam bahasa Melayu.

Al-Gharbi (1987) mencadangkan cara melatih murid prasekolah menguasai huruf-huruf konsonan ialah dengan memperkenalkan empat hingga lima konsonan sehari, bersama dengan perkataan-perkataan yang mengandungi huruf-huruf konsonan berkenaan. Namun cadangan ini adalah untuk huruf konsonan dalam bahasa ibunda sendiri, bukannya untuk pembelajaran konsonan bahasa kedua, seperti bahasa Arab untuk murid prasekolah Melayu. Justeru bagi pembelajaran konsonan bahasa kedua, jumlah konsonan yang boleh diperkenalkan kepada murid seharusnya kurang dari empat, iaitu mungkin dua atau tiga sahaja. Ia perlu disebut bersama dengan perkataan-perkataan yang mengandungi huruf konsonan berkenaan.

Walau bagaimanapun, terdapat cadangan untuk melatih murid prasekolah menguasai huruf konsonan dengan cara menggunakan nama-nama mereka sendiri (Adams, 1990). Akan tetapi teknik ini tidak digalakkan dalam pembelajaran bahasa Arab mahupun dalam ilmu tajwid. Ini adalah kerana terdapat beberapa huruf konsonan Arab dalam bahasa Melayu telah diubah sifatnya kepada sifat yang lebih dekat dengan bahasa Melayu. Sebagai contoh nama [صالح] , iaitu huruf [ص] diubah kepada huruf [س] menjadi [سالح] . Hal ini akan lebih mengelirukan murid prasekolah, yang mana mereka telah biasa menyebut [صالح] dengan [سالح] .

Teknik lain untuk melatih murid prasekolah menguasai huruf konsonan ialah dengan menggunakan pembendaharaan kata dari bahan-bahan maujud sekeliling yang dekat dengan murid. Sebagai contoh, peralatan tulisan, peralatan yang terdapat dalam bilik darjah, kata-kata nama yang terdapat dalam sekolah atau di rumah. Teknik ini sebenarnya sememangnya telah dipraktikkan dalam buku-buku pembelajaran bahasa ibunda.

Sementara itu, pembelajaran konsonan, secara umumnya mengandungi dua kemahiran utama yang perlu difokuskan, iaitu yang pertama keupayaan untuk membezakan antara aksara konsonan dan yang kedua keupayaan membezakan sebutan bunyi konsonan. Kemahiran pertama boleh dilatih dengan membiasakan murid prasekolah melihat aksara-aksara konsonan dalam bentuk berasingan dan dalam bentuk perkataan. Kedua-dua aksara bentuk ini perlu dilatih kepada penglihatan murid untuk membezakan bagaimana bentuk aksara dalam keadaan tunggal dan dalam bentuk perkataan. Bentuk aksara tunggal berubah bila berada dalam bentuk perkataan, misalnya huruf konsonan [ي] bagi perkataan [بيت]. Di sini bentuk [ي] berubah daripada bentuk seperti itik tunggal kepada bentuk seperti perahu bila berada dalam perkataan. Bagi kemahiran kedua pula, ia boleh dilatih dengan latih tubi menyebut perkataan berkenaan. Mengikut al-Gharbi (1987) untuk menguasai ilmu fonologi latihan latih tubi diperlukan. Latihan latih tubi dapat menggilap lisan murid untuk menyebut huruf-huruf konsonan dengan betul.

Mengikut Adams (1990) murid-murid perlu diperkenalkan huruf konsonan terlebih dahulu sebelum mengenal huruf vokal dan perkataan. Hal ini demikian disebabkan huruf vokal adalah untuk membunyikan huruf konsonan. Huruf vokal tanpa konsonan tidak boleh dibunyikan. Justeru huruf konsonan perlu diperkenalkan lebih dahulu berbanding huruf vokal. Lebih-lebih lagi, huruf vokal bahasa Arab ditulis dalam bentuk simbol, bukan dalam bentuk huruf sebagaimana dalam bahasa Melayu ataupun bahasa Inggeris. Simbol vokal bahasa Arab ditulis di atas atau di bawah huruf konsonan. Dengan sistem ini, kebanyakan teks Arab tidak memasukkan huruf vokal dalam tulisannya, kecuali teks al-Quran yang ada huruf vokal bersama huruf konsonannya. Justeru murid yang baru belajar bahasa Arab tidak begitu mahir untuk membaca teks-teks berkenaan, kerana tiada huruf vokal untuk dieja dan dibaca.

Sementara itu, ada juga pendapat yang mengatakan pembelajaran huruf konsonan tidak perlu diutamakan, kerana ia hanya menyumbang sedikit sahaja dalam kemahiran membaca. Namun, bagi Sulzby dan Teale (1991) mengenal dan mengecam huruf konsonan dalam perkataan adalah lebih penting. Walau bagaimanapun, mengikut McCarthy (1999) pengecaman huruf konsonan secara berasingan adalah satu-satunya petunjuk terbaik yang menunjukkan kebolehan kanak-kanak untuk menguasai kemahiran membaca. Begitu juga mengikut Juel (1988) kebolehan menamakan konsonan pada permulaan darjah satu adalah petunjuk kepada kejayaan membaca. Hal ini adalah kerana kedua-dua aktiviti ini, iaitu mengecam huruf dan mengecam perkataan adalah sebahagian dari proses kognitif yang terjadi dalam minda pembaca semasa membaca teks (Cubukcu 2007).

Untuk melatih murid menguasai konsonan, terdapat beberapa pendekatan yang dicadangkan. Siniy et. al. (1991) mencadangkan tiga pendekatan untuk melatih penguasaan bahasa dalam kalangan murid, iaitu: Pertama, pendekatan dari yang mudah kepada yang sukar difahami, iaitu bermula dengan fonem, suku kata, perkataan kemudian ayat. Pendekatan ini ialah perkembangan biasa dan berasaskan logik akal kerana suku kata terbina daripada sebutan (suara), perkataan terbina daripada suku kata, dan ayat terbina daripada perkataan. Kedua, dimulakan latihan dengan konsonan yang daerah sebutannya organ bibir, iaitu konsonan [و] [ب] dan [م]. Ini adalah kerana daerah sebutan organ bibir ialah daerah sebutan yang paling mudah untuk dibunyikan berbanding daerah-daerah sebutan yang lain. Demikian juga dalam perkembangan bahasa dalam kalangan murid, iaitu daerah sebutan organ bibir yang pertama dituturkan oleh murid-murid. Ketiga, dimulakan dengan perkataan-perkataan kata nama umum, iaitu kata nama am. Sebagai contoh, *bola*, *kerusi*, dan *air*, kemudian diikuti dengan kata nama khas seperti *mama* dan *baba*.

Sebagai kesimpulan, melatih murid-murid mengenal huruf konsonan merupakan satu latihan asas sebelum melatih kemahiran membaca. Kebolehan murid-murid dalam mengenal, mengecam, menyebut dan membezakan konsonan merupakan salah satu petunjuk mudah untuk menjangka kebolehan membaca. Demikian juga dalam pembelajaran al-Quran dan bahasa Arab, penekanan terhadap pembelajaran konsonan lebih perlu ditekankan terutama dari aspek daerah sebutan dan sifatnya.

Objektif Kajian

Tujuan utama kajian ini adalah untuk menyusun huruf konsonan Arab mengikut pelat bahasa Melayu bagi tujuan pembelajaran. Manakala objektif kajian ini adalah untuk: a) Mengenal pasti tahap kefasihan pelat bahasa Melayu menyebut huruf konsonan Arab; dan (b) Menyusun huruf konsonan Arab mengikut kefasihan pelat bahasa Melayu. Berdasarkan objektif kajian, dibina soalan kajian, iaitu (a) apakah tahap kefasihan pelat bahasa Melayu menyebut huruf konsonan Arab?; dan (b) Apakah susunan huruf konsonan Arab mengikut pelat bahasa Melayu? Dua soalan inilah yang akan dijawab oleh kajian ini.

Metodologi Kajian

Reka bentuk kajian ini ialah kajian tinjauan semasa dengan menggunakan satu set ujian sebutan berasaskan makhraj. Ujian ini dibina dan dimodifikasi berasaskan ujian sebutan Kaedah al-Khalil (al-Makhzumi, 1986), iaitu ujian yang digunakan oleh al-Khalil untuk menyusun huruf konsonan bermula organ rongga rengkung, dan berakhir pada organ bibir. Ujian ini mengandungi 28 sebutan huruf konsonan yang dimatikan (disukunkan) dengan menggunakan huruf alif (hamzah) untuk menyebutkannya, contohnya: [أَبْ] [أَتْ] [أَتْ] [أَج] [أَخ] [أَخ] [أَخ] sampai ke akhir konsonan yang ke 28. Ujian ini diadakan di dalam bilik khas dan murid-murid dipanggil seorang demi seorang untuk menjalankan ujian sebutan ini. Sebutan murid-murid akan direkodkan menggunakan alat perakam suara. Sampel kajian terdiri daripada 108 murid prasekolah yang dipilih secara rawak dari lima buah prasekolah di daerah Bangi. Untuk menilai sebutan murid-murid ini, kajian ini menggunakan khidmat dua orang penilai yang berpengalaman dalam ilmu al-Qur'an dan Qira'at. Penilaian sebutan ini menggunakan enam mata, iaitu dari amat tidak fasih hingga amat fasih. Penilai akan menandakan tahap kefasihan sebutan murid-murid prasekolah dalam satu set jadual penilaian. Nilai interpretasi skor min untuk tahap sebutan yang tidak fasih ialah (min = 1.00 – 2.67), nilai interpretasi skor min untuk tahap sebutan konsonan yang sederhana fasih ialah (min = 2.68 – 4.34) manakala nilai interpretasi skor min untuk tahap sebutan konsonan yang fasih ialah (min = 4.35 – 6.00)

Dapatan Kajian

Berdasarkan keputusan kajian, terdapat 15 konsonan berada pada tahap fasih. Jadual 1 menunjukkan huruf-huruf konsonan yang berada pada tahap fasih, iaitu: huruf konsonan [و] min = 5.45, huruf konsonan [م] min = 5.44, huruf konsonan [ل] min = 5.33, huruf konsonan [ف] min = 5.24, huruf konsonan [ن] min = 5.22, huruf konsonan [ب] min = 5.21, huruf konsonan [ي] min = 5.12, huruf konsonan [د] min = 4.77, huruf konsonan [ش] min = 4.69, huruf konsonan [ك] min = 4.68, huruf konsonan [ء] min = 4.65, huruf konsonan [هـ] min = 4.64, huruf konsonan [س] min = 4.62, huruf konsonan [ج] min = 4.51, dan huruf konsonan [ت] min = 4.43.

Jadual 1: Huruf-huruf berada pada tahap fasih

Bil	Huruf	Min	Tahap kefasihan
1	و	5.45	Fasih
2	م	5.44	Fasih
3	ل	5.33	Fasih
4	ف	5.24	Fasih
5	ن	5.22	Fasih
6	ب	5.21	Fasih
7	ي	5.12	Fasih
8	د	4.77	Fasih
9	ش	4.69	Fasih
10	ك	4.68	Fasih
11	ء	4.65	Fasih
12	هـ	4.64	Fasih
13	س	4.62	Fasih
14	ج	4.51	Fasih
15	ت	4.43	Fasih

Keputusan kajian juga menunjukkan terdapat 12 konsonan berada pada tahap sederhana fasih. Jadual 2 menunjukkan huruf-huruf yang berada pada tahap sederhana fasih, iaitu huruf konsonan [ق] min = 4.40, huruf konsonan [ح] min = 4.01, huruf konsonan [ص] min = 3.96, huruf konsonan [ز] min = 3.47, huruf konsonan [ع] min = 3.42, huruf konsonan [ط] min = 3.35, huruf konsonan [ر] min = 3.17, huruf konsonan [ظ] min = 2.93, huruf konsonan [ذ] min = 2.89, huruf konsonan [خ] min = 2.82, huruf konsonan [ض] min = 2.83, dan huruf konsonan [ث] min = 2.76.

Jadual 2: Huruf-huruf konsonan yang berada pada tahap sederhana fasih

Bil	Huruf	Min	Tahap kefasihan
1	ق	4.30	Sederhana fasih
2	ح	4.01	Sederhana fasih
3	ص	3.96	Sederhana fasih
4	ز	3.47	Sederhana fasih
5	ع	3.42	Sederhana fasih
6	ط	3.35	Sederhana fasih
7	ر	3.17	Sederhana fasih
8	ظ	2.93	Sederhana fasih
9	ذ	2.89	Sederhana fasih
10	خ	2.82	Sederhana fasih
11	ض	2.83	Sederhana fasih
12	ث	2.76	Sederhana fasih

Keputusan kajian juga menunjukkan satu huruf konsonan berada pada tahap tidak fasih. Jadual 3 menunjukkan huruf berkenaan, iaitu huruf konsonan tidak fasih ialah [غ] min=2.51. Manakala min keseluruhan pula kefasihan berada pada tahap sederhana, iaitu min=3.06. Skor min ini berada antara min=2.68 hingga 4.34.

Jadual 3: Huruf konsonan yang berada pada tahap tidak fasih

Bil	Huruf	Min	Tahap kefasihan
	غ	2.51	Tidak fasih

Dengan keputusan kajian ini, susunan huruf konsonan Arab mengikut pelat bahasa Melayu adalah seperti berikut: [و] [م] [ل] [ف] [ن] [ب] [ي] [د] [ش] [ك] [ء] [هـ] [س] [ج] [ت] [ق] [ح] [ص] [ز] [ع] [ط] [ر] [ظ] [ذ] [خ] [ض] [ث] [غ]. Susunan ini ialah mengikut keputusan min dari tahap fasih dan berakhir dengan tahap tidak fasih.

Perbincangan dan Rumusan

Secara umumnya, keputusan dapatan kajian menunjukkan penguasaan sebutan huruf konsonan Arab dari aspek daerah sebutan dalam kalangan murid prasekolah berada pada tahap sederhana fasih, iaitu tahap yang perlu ditingkatkan lagi kemahiran sebutan sehingga menjadi fasih. Keputusan juga menunjukkan sebanyak 15 konsonan dapat disebut dengan fasih, 12 konsonan sederhana fasih, dan satu konsonan tidak fasih. Keputusan ini merujuk kepada terdapat perbezaan daerah sebutan antara bahasa Melayu dan bahasa Arab. Berdasarkan sorotan literatur terdapat dua organ sebutan huruf konsonan Arab yang tiada dalam bahasa Melayu, iaitu rongga rengkung dan anak tekak atau epiglotis. Huruf konsonan yang dikeluarkan dari organ sebutan ini ialah [ع] [ح] [خ] [ق] [غ]. Berdasarkan keputusan kajian, huruf-huruf ini berada pada tahap sederhana fasih dan tidak fasih.

Hal ini juga merujuk kepada sifat huruf konsonan Arab, iaitu sebahagian isi pelajaran utama pada awal pembelajaran bahasa Arab. Sekiranya isi pelajaran ini diabaikan, dikhuatiri akan membawa kepada sebutan yang salah, dan ini akan menjadi faktor sukarnya menguasai kemahiran membaca dan bertutur. Untuk mengatasi masalah ini, ia perlu kepada latihan yang berterusan, pengulangan dan pengukuhan (*taqwiyyah*) dalam pengajaran dan pembelajaran. Latihan ini dalam teori pembelajaran ialah berasaskan teori rangsangan dan tindak balas dan pelaziman. Dalam konteks ini, guru memainkan peranan memberi rangsangan kepada murid-murid dan seterusnya melazimkan sebutan yang betul dalam kalangan murid.

Sementara itu, huruf konsonan yang fasih merujuk kepada persamaan organ sebutan antara bahasa Melayu dan bahasa Arab. Kajian menunjukkan terdapat tujuh persamaan antara organ sebutan bahasa Arab dengan Bahasa Melayu, iaitu peti suara, langit lembut, langit keras, gusi dan lelangit, gigi, dua bibir dan lidah (Kamarulzaman Abd. Ghani & Nik Mohd Rahimi, 1998). Justeru itu, keputusan menunjukkan huruf-huruf berikut berada pada tahap fasih, iaitu [و] [م] [ل] [ف] [ن] [ب] [ي] [د] [ش] [س] [ج] [ء] [هـ] [ك] [ت]. Organ-organ sebutan huruf-huruf ini ialah sama yang mewakili huruf-huruf

konsonan dalam bahasa Melayu, iaitu [w] [m] [L] [f] [n] [p] [b] [y] [d] [sy] [s] [j] [a] [h] [k] dan [t].

Walau bagaimanapun, terdapat perbezaan antara dua bahasa bahasa ini dari aspek sifat huruf. Pengaruh bahasa ibunda dalam sebutan bahasa Arab juga antara faktor yang mempengaruhi daerah sebutan konsonan Arab. Ini adalah kerana penguasaan kemahiran sebutan melibatkan faktor fisiologi, iaitu organ sebutan dipengaruhi oleh bahasa pertama yang diujarkan sejak kecil lagi. Pengaruh ujaran bahasa pertama mempengaruhi ketika membunyikan huruf konsonan Arab, walaupun mempunyai daerah sebutan yang sama. Sebagai contoh antara huruf [ف] dan [p], kedua-dua dari organ sebutan yang sama, tetapi sifat hurufnya yang berbeza. Pada permulaan latihan, murid-murid akan membunyikan [fa] dengan [p]. Hal ini terjadi kerana organ sebutannya sama, cuma yang membezakannya ialah sifat hurufnya.

Perkara yang sama terjadi kepada murid mula belajar menyebut huruf konsonan [ذ] dan [ظ]. Pada peringkat permulaan murid mengujar [ذ] dan [ظ] dengan [ز]. Ini adalah kerana [ز] ada dalam huruf konsonan bahasa Melayu, iaitu hampir kepada huruf konsonan [z]. Untuk menguasai kedua-dua huruf konsonan, para murid membuat kesalahan ketika membuat ujaran, terutama ketika meletakkan organ hujung lidah dan pangkal lidah. Ada yang terlebih mengeluarkan lidah untuk mengujar [zal] dan [dho].

Begitu juga dengan beberapa konsonan gabungan yang terdapat dalam konsonan Melayu, iaitu [gh] [kh] dan [sh]. Ketiga-tiga huruf konsonan ini pada asalnya datang dari bahasa Arab untuk huruf konsonan [غ] [خ] dan [ش]. Huruf-huruf ini telah diterima pakai sebagai kata serapan ke dalam bahasa Melayu, sebagai contoh perkataan *maghrib*, *makhluk* dan *syukur*. Walaupun demikian, cara sebutan konsonan gabungan [gh] dan [kh] adalah tidak tepat dengan daerah sebutan konsonan Arab memandangkan konsonan [غ] dan [خ] terletak pada awal tekak, yang mana tiada huruf konsonan bahasa Melayu yang terletak organ sebutan ini. Di sini berlaku fenomena mengubah ujaran kepada organ yang berhampiran. Murid-murid mudah menjadikan sebutan yang sukar kepada yang mudah mereka sebut. Ini dapat dilihat dalam perkataan seperti *maghrib* disebut *magrib*, *baligh* disebut *balig*, *khobar* disebut *kabar*, *akhbar* disebut *akbar*, *tarikh* disebut *tarih*.

Selain itu, faktor guru memperlihatkan kepada murid cara ujaran yang betul memainkan peranan untuk membantu murid menguasai ujaran yang betul. Kedudukan daerah sebutan konsonan Arab yang melibatkan gusi, lidah dan gigi adalah organ sebutan yang mudah dilihat dan mudah ditiru, iaitu guru memperlihatkan kepada murid cara pengujaran yang betul dan seterusnya, murid dapat meniru dengan mudah ujaran huruf-huruf konsonan. Oleh sebab itu, beberapa huruf konsonan Arab yang tiada dalam bahasa Melayu mudah dikuasai oleh murid, termasuk [ط] dan [ض]. Kedua-dua huruf konsonan ini berada pada tahap sederhana fasih, walaupun ahli linguistik bahasa Melayu menyenaraikan huruf konsonan [ض] sebagai huruf yang mengambil masa yang lama untuk menguasainya oleh murid Melayu (Kamarulzaman, 1998).

Kesimpulan

Susunan huruf konsonan ini ialah mengikut konsep ansur maju, iaitu dari huruf yang mudah diujar berasaskan pelat bahasa Melayu, dan berakhir dengan huruf yang sukar diujarkan. Susunan ini boleh digunakan dalam pembelajaran bahasa Arab, terutama pada latihan menyebut huruf-huruf konsonan Arab dalam buku-buku pembelajaran bahasa Arab di Malaysia. Senario latihan sebutan konsonan Arab yang terdapat dalam pasaran buku pembelajaran bahasa Arab sekarang, ada yang menggunakan susunan yang sistematik, iaitu meletakkan konsep susunan alfabet alifbaiy [الفبائي] atau konsep susunan abjad [أبجدية], namun ada juga buku yang tidak menggunakan apa-apa konsep susunan, malah menyusunnya secara rawak. Bahkan terdapat juga buku pembelajaran bahasa Arab di Malaysia memperkenalkan huruf [ع] pada latihan pertama huruf konsonan Arab (Nik Mohd Rahimi, 2005), sedangkan huruf [ع] dalam kajian ini mendapati huruf ini berada pada tahap tidak fasih. Latihan yang tidak berasaskan konsep ansur maju sedikit sebanyak akan melambatkan proses penguasaan ilmu berkenaan dalam kalangan pelajar. Oleh itu, dengan terbentuk susunan konsonan Arab ini berasaskan konsep ansur maju, ia boleh dijadikan garis panduan kepada penggubal-penggubal Kurikulum Bahasa Arab, serta penulis-penulis buku pembelajaran Bahasa Arab dalam merangka latihan menyebut konsonan Arab.

Penghargaan

Kajian ini dibiayai oleh geran penyelidikan Universiti Kebangsaan Malaysia yang berkod: UKM-GUP-TKS-07-09-072.

Rujukan

- Adams, M. J. (1990). *Beginning to read: Thinking and learning about print*. MA: MIT Press.
- Ainol Madziah Zubairi & Isarji Hj Sarudin. (2009). Motivation to learn foreign language in Malaysia. *GEMA Online™ Journal of Language Studies*, 9(2), 73-87.
- Al-Gharbi, Saad Abdullah. (1987). *Al-Aswat al Arabiah wa Tadrisuha li ghair al-Natiqin biha min al-Rasyidin*. Kaherah: Dar al-Maarif.
- Cubukcu, F. (2007). An investigation reading strategies employed by trainee teachers. *GEMA Online™ Journal of Language Studies*, 7(2), 95-110.
- Juel, C. (1988). Learning to read and write : A longitudinal study of 54 children from first through fourth grades. *Journal of Educational Psychology*, 80(4), 437-447.

- Kamarul Shukri, Mohamed Amin, Nik Mohd Rahimi & Zamri Mahamod. (2009). Strategi metafizik: kesinambungan penerokaan domain utama pembelajaran bahasa. *GEMA Online™ Journal of Language Studies*, 9(2), 1-13.
- Kamarulzaman Abdul Ghani. (1998). *Al- Lughah al- Arabiyyah wa al-Lughah al Maliziyyah min al-Nahiah al-Aswtiyyah wa al-Sarfiiyyah*, Dirasat wasfiyyah taqabuliyah, tesis M.A. Cairo: Fakulti Dar al-Ulum. Cairo University.
- Kamarulzaman Abd. Ghani & Nik Mohd Rahimi. (2000). Pengaruh bahasa Melayu ke atas sebutan bahasa Arab dan kemahiran tilawah al-Quran. *Jurnal Sari*, 18, 67-79.
- al-Makhzumiy, al-Mahdi. (1986). *Al-Khalil bin Ahmad al-Farhidi, a'maluhu wa manhajuhu*. Beirut: Dar al-Raid al-Arabi.
- McCarthy, M. A. (1999). *Fundamentals of early childhood education*. Massuchettes: Winthrop Publishers.
- Muhammad Solahuddin Ali Mujawar. (1997). Cetakan ke 2. *Tadris al-Lughah al-Arabiah bi al-Marhalah al- Ibtidaiyyah*. Kaherah: Dar al-Shuruk.
- Nik Mohd Rahimi. (2005). *Penilaian kemahiran mendengar bahasa Arab dalam kurikulum bahasa Arab komunikasi*. Tesis Ph.D. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Siniy, Mahmud Ismail, Nasif Mustahapa & Muktar al-Tohir Husin. (1991). *Uhibbul al-Arabiyyah li al-sighar al-natiqin bi al-lugah al-ukra*. Saudi: Maktabah al-Tarbiyyah al-Arabi li al-dual al-Khalij.
- Sulaiman Ngah Razali. (1997). *Pedagogi teori dan praktikal*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa Dan Pustaka.
- Sulzby, E. & Teale, W. (1991). *Emergent literacy. Handbook of reading research Vol 2*. New York : Longman.

Penulis

Nik Mohd Rahimi (Ph.D) Pensyarah Kanan di Jabatan Perkaedahan dan Amalan Pendidikan, Fakulti Pendidikan, Universiti Kebangsaan Malaysia. Bidang kepakaran ialah Pendidikan Bahasa Arab, Kurikulum Pendidikan dan Pendidikan Islam.

Harun Baharudin Pensyarah di Jabatan Perkaedahan dan Amalan Pendidikan, Fakulti Pendidikan, Universiti Kebangsaan Malaysia. Bidang Kepakaran ialah Pendidikan Bahasa Arab dan Pendidikan Islam.

Ghazali Yusri Pensyarah Kanan di Akademi Pengajian Bahasa, Universiti Teknologi MARA Shah Alam. Bidang kepakaran ialah penilaian kurikulum, psikologi pendidikan, strategi pembelajaran bahasa, dan pengukuran dan penilaian.

Kamarul Shukri (Ph.D) Pensyarah di Jabatan Pendidikan dan Tamadun Islam, Fakulti Pengajian Kontemporari Islam, Universiti Darul Iman Malaysia. Bidang kepakaran ialah Pendidikan Bahasa Arab, Linguistik Arab dan Pendidikan Islam.

Mohamed Amin Embi (Ph.D) Profesor Pendidikan Bahasa di Jabatan Perkaedahan dan Amalan Pendidikan, Fakulti Pendidikan, Universiti Kebangsaan Malaysia. Bidang kepakaran ialah strategi pembelajaran bahasa dan e-pembelajaran.